

DEZAVANTAJE ȘI INEGALITĂȚI ÎN EDUCAȚIE ȘI PE PIAȚA MUNCII

**ANA-MARIA ZAMFIR
CRISTINA MOCANU
MAGDALENA VELCIU
LILIANA GRECU**

**DEZAVANTAJE ȘI INEGALITĂȚI
ÎN EDUCAȚIE ȘI PE PIAȚA MUNCII**

**EDITURA UNIVERSITARĂ
București, 2017**

Colecția SOCIOLOGIE ȘI ȘTIINȚELE COMUNICĂRII

Redactor: Gheorghe Iovan
Tehnoredactor: Ameluța Vișan
Coperta: Monica Balaban

Editură recunoscută de Consiliul Național al Cercetării Științifice (C.N.C.S.) și inclusă de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare (C.N.A.T.D.C.U.) în categoria editurilor de prestigiu recunoscut.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii / Ana-Maria

Zamfir, Cristina Mocanu, Magdalena Velciu, Liliana Grecu. - București :

Editura Universitară, 2017

Conține bibliografie

ISBN 978-606-28-0669-9

- I. Zamfir, Ana-Maria
- II. Mocanu, Cristina
- III. Velciu, Magdalena
- IV. Grecu, Liliana

331

DOI: (Digital Object Identifier): 10.5682/9786062806699

© Toate drepturile asupra acestei lucrări sunt rezervate, nicio parte din această lucrare nu poate fi copiată fără acordul Editurii Universitare

Copyright © 2017
Editura Universitară
Editor: Vasile Muscalu
B-dul. N. Bălcescu nr. 27-33, Sector 1, București
Tel.: 021 – 315.32.47 / 319.67.27
www.editurauniversitara.ro
e-mail: redactia@editurauniversitara.ro

Distribuție: tel.: 021-315.32.47 / 319.67.27 / 0744 EDITOR / 07217 CARTE
comenzi@editurauniversitara.ro
O.P. 15, C.P. 35, București
www.editurauniversitara.ro

*Această lucrare a fost realizată prin Programul-nucleu,
derulat cu sprijinul MCI, proiect nr. PN 16440201*

CUPRINS

Capitolul 1. Politici publice pentru reducerea inegalităților educaționale în România. Analiză de evaluare a impactului ... 9

Ana-Maria Zamfir

Introducere.....	10
Metodologie de formulare și selectare a unor măsuri de politică pentru reducerea inegalităților educaționale	11
Evaluarea ex-ante a efectelor măsurilor propuse	21
Concluzii.....	38
Referințe	39
Anexă.....	40

Capitolul 2. Formarea profesională ca avantaj multiplu 43

Magdalena Velciu

Introducere	44
Metodologie de cercetare.....	46
Organizarea formării profesionale	48
Motivele participării la formare	50
Atitudini față de formarea profesională	53
Concluzii	58
Referințe	60

Capitolul 3. Studiile în străinătate – avantaj sau dezavantaj pe piața muncii din România 61

Liliana Grecu

Introducere	62
-------------------	----

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii

Migrația românilor pentru studii: motive și așteptări.....	63
Cariera în România după absolvirea studiilor în străinătate.....	65
Concluzii.....	75

Capitolul 4. Influența valorilor tinerilor față de muncă și educație asupra vitezei de ieșire din starea de NEET: studiu de caz – tinerii NEET 15-24 ani din România 79

Cristina Mocanu

Obiectivele studiului	82
Datele și metodele utilizate	83
Cât mai sunt de actuale proverbele românești sau care sunt valorile tinerilor NEET față de educație, calificare și muncă?.....	84
Influența valorilor tinerilor NEET asupra vitezei de ieșire din starea de NEET	109
Concluzii.....	115
Referințe	116

CAPITOLUL 1

POLITICI PUBLICE PENTRU REDUCEREA INEGALITĂȚILOR EDUCAȚIONALE ÎN ROMÂNIA. ANALIZĂ DE EVALUARE A IMPACTULUI

POLITICI PUBLICE PENTRU REDUCEREA INEGALITĂȚILOR EDUCAȚIONALE ÎN ROMÂNIA. ANALIZĂ DE EVALUARE A IMPACTULUI

*Dr. Ana-Maria Zamfir,
cercetător științific gr. III, INCSMPS*

INTRODUCERE

Accesul egal la educație reprezintă un drept fundamental al omului. Dezvoltarea capitalului uman este crucială pentru susținerea dezvoltării economice și sociale, creșterii inteligente, durabile și favorabile incluziunii. Din păcate, numeroase studii arată că decalajele educaționale între diferite grupuri sociale persistă în majoritatea țărilor (OECD, 2012). Inegalitățile afectează performanțele educaționale (abandon școlar și frecvență, rezultate școlare, tranziție către niveluri educaționale superioare) în rândul elevilor proveniți din grupuri defavorizate. Conceptul de echitate în educație se bazează pe două dimensiuni complementare: incluziune și corectitudine. Educația incluzivă urmărește ca toți elevii să atingă un nivel minim de educație (învățământul secundar superior). Corectitudinea în educație face referire la caracteristicile personale (etnia, genul, contextul socio-economic) care ar trebui să nu afecteze succesul educațional al elevilor (Field, Kuczera și Pont, 2007).

Inegalitățile educaționale se află pe agenda decidenților deoarece afectează șansele de viață ale indivizilor și contribuie la

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii

perpetuarea dezavantajelor sociale. Frecvent, copiii proveniți din comunități dezavantajate înregistrează rezultate școlare mai slabe, nereușind să acumuleze competențele necesare în viața personală și profesională. Inegalitățile educaționale au consecințe negative atât din perspectivă socială, cât și din punct de vedere economic.

METODOLOGIE DE FORMULARE ȘI SELECTARE A UNOR MĂSURI DE POLITICĂ PENTRU REDUCEREA INEGALITĂȚILOR EDUCAȚIONALE

Lucrarea de față își propune identificarea și evaluarea ex-ante a unor măsuri de politică publică destinate reducerii inegalităților educaționale în România. Conform metodologiei RIA (Regulatory Impact Assessment) de evaluare a impactului reglementărilor (Banca Mondială, 2015; Deighton-Smith, Erbacci, și Kauffmann, 2016), inițierea și formularea unor intervenții de politică publică ar trebui realizate pe baza unui cadru formal care să sprijine elaborarea unor politici bazate pe evidențe. Metodologia menționată presupune realizarea următorilor pași:

- PASUL 1: Definirea problemei (care necesită intervenția)
- PASUL 2: Identificarea unor măsuri posibile de intervenție
- PASUL 3: Evaluarea ex-ante a efectelor măsurilor propuse și selectarea celor mai eficiente măsuri

PASUL 1: Definirea problemei

Primul pas din metodologia de formulare și evaluare a măsurilor de politică publică propuse se referă la definirea problemei sau a situației care generează nevoia ce necesită intervenție guvernamentală.

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii

Analiza datelor statistice privind inegalitățile educaționale în România și a efectelor acestora asupra participării pe piața muncii a evidențiat următoarele concluzii:

- Creșterea ponderii indivizilor cu nivel ridicat de educație și evoluția oscilantă a volumului celor cu nivel scăzut de educație a condus la accentuarea polarizării distribuției educaționale în rândul generației tinere, respectiv la polarizarea capitalului uman în România;
- Creșterea sărăciei educaționale în perioada post-comunistă este semnificativă în mediul rural;
- Dintre absolvenții tineri ai nivelului secundar inferior de educație, femeile au mai puține șanse decât bărbații să realizeze tranziția către învățământul liceal sau profesional. Dintre absolvenții tineri ai nivelului secundar superior de educație, femeile au șanse semnificativ mai mari decât bărbații să finalizeze studii superioare;
- Mediul de rezidență influențează semnificativ tranziția atât la studii liceale sau profesionale, cât și la studii superioare, în sensul că indivizii din mediul rural au șanse mult mai mici de a atinge aceste niveluri de educație, comparativ cu cei din mediul urban;
- Polarizarea capitalului uman este alimentată de comportamentele neomogene a celor două sexe și a celor două medii de rezidență în ceea ce privește participarea la educație;
- Participarea pe piața muncii a grupelor de vârstă tinere este puternic influențată de mediul de rezidență. Surplusul de acces la ocupare obținut de indivizi în urma acumulării de capital uman se manifestă diferit între cele două medii de rezidență, beneficiile fiind mai mari în mediul rural.

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii

Așadar, problema care necesită intervenție prin implementarea unor măsuri de politică publică se referă la:

„Decalaje semnificative în performanțele educaționale ale elevilor cu anumite caracteristici socio-demografice”

Această problemă necesită intervenție guvernamentală pentru că întrunește următoarele condiții:

- Afectează un număr semnificativ de persoane (elevi) și comunități;
- Generează un impact de o magnitudine importantă: inegalitatea educațională generează, pe termen lung, inegalitate de venituri și în participarea pe piața muncii;
- Inegalitatea educațională este durabilă în timp, manifestându-se pe perioade importante de timp.

Pentru a defini adecvat problema care necesită intervenție guvernamentală, este utilizată metoda arborelui problemei. Analiza arborelui problemei reprezintă o metodă de identificare a relațiilor de cauzalitate care caracterizează situația existentă. Analiza conduce la o reprezentare grafică a problemei identificate împreună cu vizualizarea diferențiată a principalelor ”cauze” și ”efecte” ale acesteia.

PASUL 2: Identificarea măsurilor de intervenție

Identificarea unor măsuri de intervenție pentru ameliorarea problemei identificate se bazează pe diagrama arborelui problemei, urmărind să adreseze cauzele care generează problema: (1) Sărăcie și decalaje de bunăstare; (2) Diferențe în infrastructura educațională, subdimensionarea resurselor; (3) Mentalități, credințe și comportamente care nu susțin educația.

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii

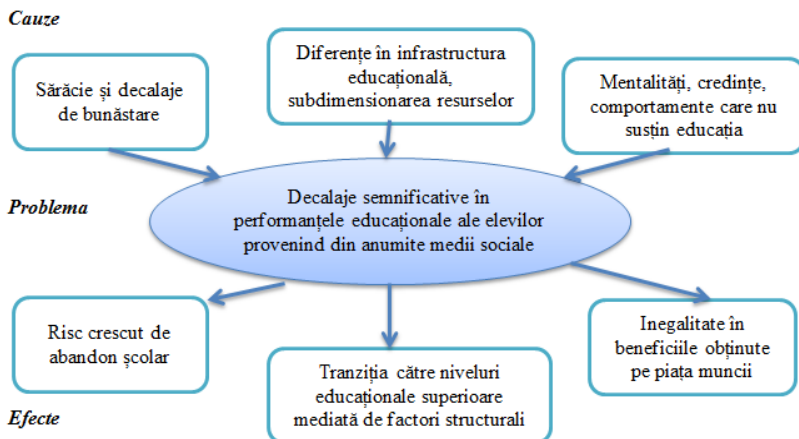

Diagrama arborelui problemei

Pentru adresarea acestor cauze, au fost identificate șase măsuri de intervenție:

Măsura 1: Reducerea numărului maxim de elevi înscriși într-o clasă

Măsura 2: Asigurarea unei mese calde/ gustări la școală și liceu

Măsura 3: Sprijinirea elevilor la teme în cadrul școlii

Măsura 4: Dotarea școlilor cu laboratoare și materiale educaționale moderne

Măsura 5: Creșterea plafonului de venit pe membru de familie peste care se acordă burse sociale elevilor și studenților

Măsura 6: Creșterea valorii bursei acordate elevilor și studenților

Toate măsurile identificate prezintă o serie de avantaje și dezavantaje privitoare la implementarea acestora:

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii

<i>Măsuri propuse</i>	<i>Avantaje</i>	<i>Dezavantaje</i>
Reducerea numărului maxim de elevi înscriși într-o clasă	- asigurarea unui proces educațional individualizat, focalizat pe nevoile de învățare ale fiecărui elev	- necesitatea suplimentării resurselor umane în sistemul de învățământ - necesitatea suplimentării sălilor de clasă, spațiilor de învățare
Asigurarea unei mese calde/ gustări la școală și liceu	- adresează nevoile elevilor din familii sărace - beneficii de sănătate la nivelul elevilor	- necesitatea unor spații special amenajate care să respecte standardele de igienă - lipsa furnizorilor de produse alimentare în anumite zone
Sprijinirea elevilor la teme în cadrul școlii	- asigurarea unui proces educațional individualizat, focalizat pe nevoile de învățare ale fiecărui elev - adresează nevoile elevilor care provin din familii cu suport parental redus la teme	- necesitatea suplimentării resurselor umane în sistemul de învățământ - necesitatea suplimentării sălilor de clasă, spațiilor de învățare
Dotarea școlilor cu laboratoare și materiale educaționale moderne	- asigurarea unui proces educațional atractiv și interactiv	- necesitatea suplimentării resurselor materiale alocate sistemului de învățământ
Creșterea plafonului de venit pe membru de familie peste care se acordă burse sociale elevilor și studenților	- adresează nevoile elevilor din familii sărace	- necesitatea suplimentării resurselor financiare alocate sistemului de învățământ
Creșterea valorii bursei acordate elevilor și studenților	- adresează nevoile elevilor din familii sărace	- necesitatea suplimentării resurselor financiare alocate sistemului de învățământ

PASUL 3: Evaluarea ex-ante a efectelor măsurilor propuse și identificarea celor mai eficiente măsuri

Efectele măsurilor propuse sunt evaluate ex-ante prin aplicarea evaluării bazate pe teorie. Evaluarea bazată pe teorie (EBT) este „o evaluare contextuală sau holistică a unui program pe baza cadrului conceptual al teoriei programului” (Comisia Europeană, 2013).

Pentru evaluarea ex-ante a efectelor măsurilor propuse și identificarea măsurilor optime, demersul de cercetare urmărește să răspundă la următoarele întrebări de evaluare:

- Care dintre măsurile propuse sunt cele mai relevante în raport cu obiectivul reducerii inegalităților educaționale?
- Care dintre măsurile propuse se așteaptă să fie cele mai eficiente în raport cu reducerea riscului de abandon școlar?
- Care dintre măsurile propuse se așteaptă să fie cele mai eficiente în raport cu reducerea influenței factorilor structurali asupra tranziției elevilor către niveluri educaționale superioare?
- Care dintre măsurile propuse se așteaptă să fie cele mai eficiente în raport cu creșterea accesului pe piața muncii?

a) Componenta conceptuală

Prima componentă a evaluării bazată pe teorie se referă la „construirea” teoriei schimbării pentru politicile/programele analizate, respectiv la trasarea cadrului conceptual al intervențiilor. Principalele elemente ale acestuia sunt exemplificate mai jos:

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii

Teoria schimbării pentru măsurile analizate

<i>Nevoi</i>	<i>Intervenții</i>	<i>Rezultate așteptate</i>	<i>Impact așteptat</i>
<ul style="list-style-type: none"> • Diferențe în infrastructura educațională între unități școlare, teritorii, etc. • Subdimensionare a resurselor în educație • Dificultăți în a susține costurile asociate educației în rândul unor categorii de populație • Lipsa suportului familial pentru educație în rândul unor categorii de populație 	<p>Măsura 1: Reducerea numărului maxim de elevi înscriși într-o clasă</p> <p>Măsura 2: Asigurarea unei mese calde/ gustări la școală și liceu</p> <p>Măsura 3: Sprijinirea elevilor la teme în cadrul școlii</p> <p>Măsura 4: Dotarea școlilor cu laboratoare și materiale educaționale moderne</p> <p>Măsura 5: Creșterea plafonului de venit pe membru de familie peste care se acordă burse sociale elevilor și studenților</p> <p>Măsura 6: Creșterea valorii burselor acordate elevilor și studenților</p>	<p>✓ Creșterea accesului elevilor la infrastructuri și resurse educaționale</p> <p>✓ Creșterea suportului asigurat elevilor în procesul educațional</p> <p>✓ Creșterea capacității familiilor sărace de a susține costurile asociate educației</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Îmbunătățirea rezultatelor școlare ale elevilor - Îmbunătățirea rezultatelor școlare ale elevilor provenind din medii defavorizate - Reducerea abandonului școlar - Creșterea numărului de elevi care termină liceul sau învățământul profesional - Creșterea numărului de elevi care merg la facultate

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii

b) Componenta empirică

Dat fiind că măsurile de politică propuse generează un impact de natură cantitativă și calitativă, **analiza multi-criterială** reprezintă o metodologie de evaluare adecvată pentru evaluarea și selectarea opțiunilor de politică (Comisia Europeană, 2013). Pornind de la cauzele și efectele identificate anterior, analiza multi-criterială include stabilirea unui set de *criterii de evaluare*, un *sistem de notare* a opțiunilor, precum și o procedură de *alocare a ponderilor* specifice criteriilor. De asemenea, analiza multi-criterială presupune identificarea principalilor actori relevanți și implicarea acestora în procesul de evaluare.

Participanții la evaluare

Pentru evaluarea măsurilor de politică prin analiză multi-criterială, au fost construite două grupuri de actori relevanți:

- [1] **Profesori** – 100 profesori/învățători (25 învățământ primar și gimnazial urban; 25 învățământ primar și gimnazial rural; 25 învățământ liceal urban; 25 învățământ liceal rural)
- [2] **Părinți** - 100 părinți cu copii care sunt înscriși în învățământ (25 din urban cu copii în învățământul primar și gimnazial; 25 din rural cu copii în învățământul primar și gimnazial; 25 din urban cu copii în învățământul liceal; 25 din rural cu copii în învățământul liceal).

Modalitatea de colectare a datelor

Datele necesare evaluării măsurilor propuse au fost colectate prin **sondaj/anchetă pe bază de chestionar** desfășurat față-în-față.

Dezavantaje și inegalități în educație și pe piața muncii

Criterii de evaluare și sistemul de notare

Conform metodologiei, analiza multicriterială a măsurilor propuse cuprinde două etape: (1) Evaluarea opțiunilor pe baza unui set de criterii, (2) Clasificarea criteriilor în funcție de relevanță. Pentru realizarea evaluării, au fost utilizate 5 criterii de evaluare, aferente impactului așteptat în urma intervențiilor:

- 1) Îmbunătățirea rezultatelor școlare ale elevilor
- 2) Îmbunătățirea rezultatelor școlare ale elevilor provenind din medii defavorizate
- 3) Reducerea abandonului școlar
- 4) Creșterea numărului de elevi care termină liceul sau învățământul profesional
- 5) Creșterea numărului de elevi care merg la facultate

În prima etapă, evaluarea a constat în acordarea de către participanți a unui scor de la 1 la 10 (în care 1 reprezintă „ar contribui foarte puțin” și 10 reprezintă „ar contribui foarte mult”) pentru fiecare dintre criteriile utilizate. Scorul final atribuit măsurilor s-a calculat ca valoare medie a scorurilor atribuite de fiecare grup de actori relevanți. În a doua etapă, participanții la evaluare au fost rugați să aleagă maxim trei cele mai relevante criterii din cele cinci criterii utilizate. Ulterior, ponderile acordate criteriilor au fost calculate prin raportarea numărului total de alegeri colectate de fiecare criteriu la numărul total de alegeri exprimate în cadrul grupului respectiv. Ponderea finală asociată fiecărui criteriu este reprezentată de ponderea medie calculată pe baza ponderile obținute la grupurile de participanți la evaluare.

Modelul matricii de evaluare

Criterii de evaluare	Scoruri ¹ (de la 1 la 10)						Pondere criteriilor ² (%)	Scoruri ponderate ³						
	M1	M2	M3	M4	M5	M6		M1	M2	M3	M4	M5	M6	
Îmbunătățirea rezultatelor școlare ale elevilor														
Îmbunătățirea rezultatelor școlare ale elevilor provenind din medii defavorizate														
Reducerea abandonului școlar														
Creșterea numărului de elevi care termină liceul/ Învățământul profesional														
Creșterea numărului de elevi care merg la facultate														
TOTAL							100							

¹ Media aritmetică a scorurilor acordate de participanții la evaluare

² Media aritmetică a ponderilor criteriilor atribuite de cele două grupuri de participanți la evaluare

³ Suma scorurilor ponderate atribuite Măsurilor